

**СТАНОВИЩА НА СЪДИИ ОТ СОФИЙСКИ РАЙОНЕН СЪД,
ПРЕДСТАВЕНИ НА 12.10.2020 г., ОТНОСНО ВНЕДРЯВАНЕ И РАБОТА С ЕИСС,
ОТ АНЕЛИЯ ЯНЕВА, СЪДИЯ В СРС, ПРЕДСТАВИТЕЛ В
СЪВЕТА ЗА ПАРТНЬОРСТВО КЪМ ВСС НА МАГИСТРАТИ,
НЕЧЛЕНУВАЩИ В ОРГАНИЗАЦИИТЕ ПО ЧЛ. 217, ал. 1 от ЗСВ**

**ПРОБЛЕМИ В МОДУЛ НАТОВАРЕНОСТ В ЕИСС, констатирани по граждански и търговски дела в
тестова среда**

В тестовата среда на ЕИСС има функционалности за натовареността, които не са съобразени с разпоредбите на чл. 18, ал. 2, 3 и 4 от Правила за оценка на натовареността на съдиите, приети от СК на ВСС (ПОНС), които предвиждат натовареност за основни и допълнителни дейности да се отчита на съдията въз основа на конкретно постановен акт/деловодно събитие, регистрирано в деловодния модул на ЕИСС, т.е. автоматично чрез разпознаване на конкретна деловодна активност.

1. По отношение на основните дейности (етапи от делото) следва да се има предвид, че Приложение № 3.4. към ПОНС е посочено, че като елемент от общата информация за делото (номер, статистически шифър, страни), трябва да се отбелязва и начинът на разглеждане на делото (в открито или закрито заседание), както и че в ЕИСС следва да има функционалност разграничаваща първо открито съдебно заседание от останалите открити съдебни заседания.

В тестовата среда отбелязването на данни, касаещи натовареността е усложнено, в отделен екран, и липсва проследимост на начина, по който е начислен коефициентът.

Необходимо е:

1.1. деловодният модул сам да подава данни към модула по натовареност след постановяване на всеки релевантен акт, като се изискват минимален брой действия от съдията.

Отбелязването на начина на разглеждане на делото като цяло (с открито или закрито заседание) и акт/ резултат/ текст от закона, с който се означава приключването на съответния етап от основните дейности по разглеждане на дело, посочени в приложения 1.2., 2.4 и 3.4 от ПОНС (напр. в обща номенклатура като „*проверка за редовност, допустимост... на дело, разглеждано в открито заседание*“, „*проверка за допустимост на дело, разглеждано в закрито заседание*“) трябва да става **в същия** екран (таб), в който се въвеждат данните и текста на акта и се отразява дали подлежи на обжалване. (Забележка: начинът на разглеждане се преценява от конкретния съдия; ако актът е постановен в о.с.з., това може да се съобразява от системата; но всички дела, чийто начин на разглеждане е „открито заседание“ започват със закрито заседание, т.е. от това, че конкретно заседание е закрито, не може да се прави извод за начина на разглеждане на делото.)

Съответната стойност за етапа следва да се начислява автоматично с натискането на бутоните за записване и подписване на самия акт.

1.2. да е възможно на избирането на повече от един етап/ резултат (напр. когато съдът едновременно изпрати иска за отговор и насрочи заседание или когато едновременно провери допустимостта и издаде заповед за изпълнение) или отбелязването на по-следващия етап автоматично да води до отчитане и на предишния;

1.3. Екранът за натовареност трябва да е общ (сегашната „натовареност“ - основни етапи и допълнителни дейности, и сегашните „коригиращи коефициенти“ трябва да се визуализират на една страница, в два последователни раздела). В този общ екран трябва ясно и диференцирано да се посочва как е формиран коефициентът по делото към настоящия момент: да посочва отделно (а) думите „базов коефициент“ и неговата стойност за този вид дело поначало; (б) вида/ причината за всеки увеличаващ коефициент, момента на начисляването му и стойността на увеличаващия коефициент; (в) резултата от умножението на базовия и увеличаващия коефициент (чл. 23 ал. 3 ПОНС), т.е. принципният максимум за делото; (г) вида/ наименованието на всеки процесуален етап и акта/ заседанието, в който е бил осъществен, принципният процент за този етап и

конкретно начислената абсолютна част от коефициента за тежест за него, при съобразяване на активираните към този момент увеличаващи коефициенти (последващи корекции не увеличават частта за етапа с обратна сила); (д) наименованието на всяко допълнително действие по номенклатурата, актът, с който то е било извършено, когато е приложимо, и конкретно начислената абсолютна част от коефициента за тежест за него; (е) сборът от частите от коефициенти за изминали етапи и за изпълнените допълнителни дейности. В допълнение към таблицата данните може да се визуализират графично и на остта на времето.

(Вж. пример в края на файла.)

2. По отношение на увеличаващите коефициенти и допълнителните дейности е предвидено ръчно въвеждане, без да е възможно извършване на корекции.

2.1 При въвеждане на увеличаващите коригиращи коефициенти се увеличава базовият коефициент, но в справката за натовареност, която се генерира за съдия или дело, не се визуализира никаква информация за направеният избор на вид коефициент (основание за увеличаване). Това може да доведе до грешка, дублиране или объркване, защото част от увеличаващите коефициенти съвпадат по тежест (напр. за граждански първоинстанционни дела коефициентът за увеличение при 3 и повече искове е същият като за повече от 1500 страници).

Необходимо е: в справката да се изписва информация за въвеждането на коригиращ коефициент и неговия вид.

2.2. Въвеждането на увеличаващ коефициент 1,5 води до прибавяне на стойност от 1,5 към базовия коефициент, а не до увеличаването му с 50 %, какъвто е смисълът на правилото.

Необходимо е: системата да умножава базовия коефициент по допълнителния.

2.3. Всички допълнителни дейности по приложение 3.3 са заложи за ръчно въвеждане чрез избор от списък, който първоначално дори не се отваря като падащо меню, а изисква уцелване от потребителя на ключова дума, едва след което се извеждат резултати. Допълнителните дейности не се въвеждат чрез свързване с конкретен акт/резултат от заседание и така се създават предпоставки за невъзможност за контрол и недостоверност на данните.

Необходимо е: (а) Коефициентите за допълнителни дейности задължително да се асоциират с определено произнасяне от конкретен съдия.

(б) При постановяване на конкретен акт с предмет посочените в приложение 3.3. деловодни събития системата трябва автоматично да разпознава, че е налице основание за начисляване на коефициент за допълнителна дейност. Ако това не е възможно, трябва още в екрана за постановяване на акта да се визуализира отметка/ падащо меню, че актът е основание за начисляване на коефициент за допълнителна дейност. Самото начисляване трябва да става автоматично със запазване и подписване на акта, без да се налага преминаване в допълнителен екран (аналогично на т. 1.1.)

(в) Към едно произнасяне трябва да могат да се отбелязват и повече от една допълнителна дейности (напр. отхвърляне на молба за правна помощ и допускане на обезпечение с един и същ съдебен акт; аналогично на т.1.2.).

2.4. В съществуващата функционалност за натовареност чрез ръчно въвеждане на допълнителни дйности модулът не позволява въвеждането на повече от една допълнителна дейност от един и същи вид, което е неадекватно на реалността (например възможно е разглеждане на повече от едно искане за допускане на обезпечение, за правна помощ на една или повече страни и т.н. по едно и също дело).

Необходимо е: да отпадне ограничението и системата да присвоява допълнителна тежест всеки път, когато е постановен акт по приложението и то автоматично и с повече от един резултат като допълнителна дейност (т. 2.3)

2.5. Не е възможно извършването на корекции по отношение на ръчно въведени данни, което е абсолютно неоправдано с разумна причина.

Необходимо е: При всички случаи на ръчно въвеждане на данни за натовареност и при всички случаи, в които деловодният модул допуска редакция на резултат, относим към натовареността, да могат да се редактират и данните за нея

В този вид модулът за натовареност не само не отговаря на Правилата, но би създал сериозни трудности по фактическото отразяване на данните, контрола върху тази дейност и обективността и достоверността на данните.

Примерен изглед на модула/ екрана за натовареност:

** Общ екран с 2 поставени един под друг раздела:*

Обща информация:

Базов коефициент за тежест за дело	по шифър XXX	1
Увеличаващ коефициент за повече тонове	дата ДДММГГ	1,5;
Увеличаващ коефициент за повече искове	дата ДДММГГ	1,5
Текущ максимален коефициент по делото (без допълненията)	$[(1,5 + 1,5) - (2 - 1)] * 1$	2

Разпределение по етапи и допълнителни дейности:

Етап/ действие	Асоцииран акт и дата	Макс. Коефициент към тази дата	Процент за етапа	Абсолютна част от коефициента за тежест
Проверка за допустимост на дело, разглеждано в открито заседание	Разпореждане от 1.1.20	1	15 %	0,15
Молба за обезпечение	Определение от 1.5.20 г.	(неотносимо)	(неотносимо)	0,2
Молба за правна помощ	Определение от 1.5.20 г. <i>* т.е. със същия акт</i>	(неотносимо)	(неотносимо)	0,1
Насрочване на дело, разглеждано с открито заседание	Определение от 1.1.21 г.	1,5 <i>* т.е. вече има съединени насрещни искове</i>	20%	0,3
Сума към момента				0,75

Минимални изисквания за подобрене на системата, които са подкрепени от съдиите в СРС

1. Да се допълнят номенклатурите (например липсва „съд на друга държава-членка“ за работата по делата за международноправно сътрудничество, липсват редица правомощия на съда като „оставя без уважение“ и др.);
2. Въвеждане на пропуснати функционалности:
 - 2.1. възможност за дистанционна работа;
 - 2.2. създаване на опция съдебният акт, постановен от тричленен съдебен състав да бъде обявен, обезличен и публикуван само с подписите на двама членове от състава (спорно е);
 - 2.3. само съдията-докладчик да има достъп до съдържанието на проекта на съдебния акт преди изпращането му за подпис от останалите членове на състава;
 - 2.4. „търсачка“ по ключова дума или фраза на съдебна практика, аналогична с разработените от ВКС и Апелативен съд-Бургас;
 - 2.5. да се редактира влезият в сила съдебен акт чрез добавяне на отбелязване, че е влязъл в сила;
 - 2.6. генериране и използване на типизирани редактируеми проекти на съдебни актове;
 - 2.7. изпращане на съдебните актове на електронен адрес на страната и автоматично отбелязване на резултата;
 - 2.8. калкулатор за таксите , разноските, лихви и ГПР;
 - 2.9. установяване и уведомяване за идентичност на страните по делата и предмет на дела;
3. Да се облекчат справките по движението на едно дело, като стане проследим в хронологичен ред всеки електронен запис;
4. Да се интегрира ЕИСС със Системата за сигурно електронно връчване на ДАЕУ за обезпечаване призоваването и връчване на съобщения по електронен път;
5. Да се разясни и обективира концепцията за отчитане натовареността на съдиите, като целта е да работи съобразно последните изменение на правилата от 01.01.2021 г.
6. Заповедното производство и издаването на изпълнителен лист да се преработи аналогично на ръбатата в АСУД в СРС.
7. Електронното заявление за заповед следва да се разработи отделно и независимо като процес, който касае ЕПЕП.

Насоки за промени в интерфейса на Единната информационна система на съдилищата (ЕИСС)

След въвеждането на ЕИСС за работа от съдиите и съдебните служители, бяха набелязани редица недостатъци с начина, по който програмата комуникира с потребителите (т.нар. „потребителски интерфейс“ или само „интерфейс“), като поради това окончателното внедряване на системата беше отложено за декември 2020 г. Тъй като множество колеги отправят препоръки в различни насоки и вероятно ще се чуят противоречиви предложения, бих искал да се опитам да систематизирам основните насоки, в които трябва да се промени интерфейсът, за да се улесни работата с програмата от повечето потребители.

Предварителни бележки

При започване на работата с програмата бяха изказани множество коментари, че тя е изцяло сбъркана и не работи като концепция. Към момента не бих могъл да се ангажирам с позиция дали това е вярно, като това следва да се направи от компетентен програмист, който да анализира кода, който управлява базата данни и сигурността на програмата.

Мнението за пълна непригодност обаче е резултат от това, че системата е разработена с интерфейс, който не отговаря напълно на потребностите на съдиите и съдебните служители в ежедневната им работа. Целта на разработчиците очевидно е била да съществува възможност да има достъп до всички опции и това води до претрупване на отделните прозорци при работа с дела, показване на излишна информация и едновременно с това – скриване на важни детайли. Затова е необходима преработка на интерфейса, като се вземат предвид нуждите на отделните потребители и това, че всеки от тях работи с ограничен набор от функции на програмата – например само някои потребители биха преглеждали протоколи за разпределение или пък статистики за натоварване като част от ежедневната си работа. Повечето съдии биха имали нужда от тези опции и информация много по-рядко, отколкото до функцията за „качване“ на съдебни актове в системата.

Оттук и следва да се работи по няколко принципа за опростяване на интерфейса. От гледна точка на програмирането, това не би следвало да е трудна задача, тъй като няма да се създават нови функции на програмата – те вече са налични, но или са разделени на няколко стъпки, които могат да бъдат автоматизирани с обединяване на кода, който сега е свързан с няколко отделни бутона, или пък е необходимо мястото им в изгледа на конкретните прозорци да се размести. Затова намирам, че преработка на интерфейса е напълно възможна. За да систематизирам подобренията, е необходимо да ги разделя на няколко основни групи според значимостта им и нуждата от време за извършване на съответните преработки.

Основните групи проблеми, които следва да се отстранят, са:

- промяна на концепцията за автоматично генерирани актове и въвеждане на възможност за редакция на всеки акт в определени времеви рамки;
- адаптиране на интерфейса към нуждите на отделните видове потребители според длъжността и функцията им (съдия; административен ръководител или заместник; разпределящ дела; секретар; деловодител; служител в регистратура...);
- преосмисляне на категоризацията на видовете актове и начина, по който се разглежда движението на делото (замяна на категориите „закрито заседание“ и

„открито заседание“ със смислови видове обекти – „разпореждане за без движение“, „разпоредително заседание“ и т.н.);

- опростяване и автоматизация на функции;
- съобразяване на някои функции с процесуалните закони;
- промяна на текстовия редактор с цел подобряване на изгледа на текстовия документ.

Възможност за въвеждане на текст и корекция на грешки

Съдебната дейност е по дефиниция творческа такава и макар някои видове съдебни актове да имат в много голяма част от случаите сходно съдържание, е необходимо винаги да има възможност за промени. Затова всяка деловодна система следва да гарантира два принципа:

1. Винаги да има възможност за намеса на човека

Всички бланкови актове, колкото и свършени да станат, не могат да отговорят на необходимостите на правосъдието във всеки случай. Затова всеки генериран от системата акт като бланка следва да може да бъде допълван и изменян *преди подписването си* от съдията. В крайна сметка актът е на съдията и той носи както отговорност за неговото съдържание, така и гарантира за него с личния си авторитет. Затова е недопустимо да има акт в системата, в който съдията да не може свободно да дописва текст.

2. Възможност за поправка на грешки:

С ЕИСС поне засега работят най-вече хора. Те допускат грешки и програмата следва да допуска поправянето им. Така например всеки генериран акт, преди да бъде обезличен и публикуван, следва да може да бъде изтрит и да не оставя видими за останалите потребители (освен създалия го и администраторите на системата) следи. Също така следва да може да се изтриват погрешно зададени задачи от потребителя, който ги е създал, преди да има въведен в системата окончателно подписан съдебен акт по тях (но не и след това).

Разлики в интерфейса при различните видове потребители

В 90 % от случаите всеки един от съдиите или съдебните служители в ежедневната си работа извършва масово едни и същи стъпки с програмата. Съответно и за всеки потребител според длъжността му е необходимо да работи с определени елементи от системата по-често, отколкото с други. Затова е необходимо за всеки потребител да има известни разлики в интерфейса. Това не означава, че той трябва изцяло да се преработи и да е различен например за съдията спрямо съдебния деловодител. Необходимо е само да се организира така, че да се „отваря“ на различни места за различните потребители. Това налага и следните проблеми:

3. Дефиниране на „класове“ потребители и забързване на работата на всеки от видовете потребители чрез препращане на подходящи места в интерфейса на програмата:

Това е направено и сега в ЕИСС, но не се отразява изцяло в работата с интерфейса. Въпросните „класове“ следва да са организирани по два критерия – длъжност на потребителя и вид дела, с които работи, като това отразява и мястото, където всеки клас потребител най-често отваря програмата (с кои опции работи).

За всеки от видовете потребители при работа с определени дела програмата трябва да се отваря на определено място още с първото кликуване (напр. след търсене по номер на дело). Така например, когато съдия напише в търсачка на програмата номер на дело, то за него делото следва да се отваря на екран, в който да има директен бутон към функция за обявяване на съдебен акт (а не например на екрана с данни за това кога е образувано делото и какъв е статистическия му шифър). За деловодителя пък е най-удобно делото да се отваря в хронологичния вид на функцията „електронна папка“,

защото там той ще види последния обявен от съдията акт и ще има достъп до функциите на програмата за генериране на призовки и съобщения, с които актът да се връчи на страните. Разпределящите дела пък следва да се изпращат към екран, в който е показан документът, с който е образувано делото, и им се дава възможност да го разпределят по отделение или с функцията за случайно разпределение между съдии.

Същевременно с оглед разделението по отделения програмата трябва автоматично да отчита дали даден потребител работи основно с граждански или с наказателни дела и да съобразява при търсене конкретния вид дело.

Организация на действията (видовете обекти в базата данни), които отбелязват етапи в процеса

Тази по-техническа препоръка обслужва правилното опростяване на аспекти на интерфейса, посочени по-долу. От това, което виждаме до момента ЕИСС разделя хода на съдебния процес на документи, получени от страните, няколко генерирани при образуването на делото елемента (разпределен съдия и въведени страни) и „закрити“ и „открити“ заседания. Тази систематизация на действията в процеса не е интуитивна от човешка гледна точка, защото не носи информация за това докъде е стигнало делото и какво трябва се направи оттук нататък.

4. Допълнително систематизиране на „стъпките“/„етапите“, на които ЕИСС дели съдебния процес

Съгласно предвидените възможности за създаване на нови етапи в процеса ЕИСС разграничава „открити“ и „закрити“ заседания, които използва като „контейнер“ за генериране на различни съдебни актове. логиката на процеса обаче е обратната – водещ е видът на акта и неговото съдържание, а не дали той се постановява в открито или в закрито заседание. Така например едно дело може да завърши в открито заседание – с обявяване за решение или четене на присъда, но може и в закрито – с прекратяване поради оттегляне на иск или жалба или поради неподсъдност.

Затова досега съществуващите като обекти в базата данни „открити“ и „закрити“ заседания трябва да получат (от програмистка гледна точка) поне още едно свойство – да могат да носят няколко типа стандартизирана (като шифър) информация за това какво е станало с делото след съответното заседание. Подобна класификация съществуваше и в досегашните деловодни системи. Така гражданските дела имат следните типични етапи в първа инстанция, които трябва да намерят отражение в ЕИСС:

- без движение;
- разпореждане за размяна на книжа;
- насрочване с определение;
- актове, които дават отклонения в процеса – най-често два вида – за спиране или прекратяване;
- първо открито заседание;
- последващи открити заседания (във всяко от тях или в първото заседание делото може да се обяви за решаване);
- решение по делото;
- тук, при евентуална жалба отново се повтарят възможностите за без движение и размяна на книжа;
- връщане на жалба или изпращане на горна инстанция.

Посочената по-горе информация за типа акт е много по-полезна на боравещия с програмата от обектите „открито заседание“ и „закрито заседание“, които не дават информация какво точно е правил съдът в това заседание и докъде е стигнало делото.

По същия начин и наказателният процес в първа инстанция би могъл да се систематизира в типичния си ход така:

- разпореждане за насрочване на разпоредително заседание;

- разпоредително заседание (в него може да се развият редица усложнения, но все пак типични такива);
- първо заседание по съдебното следствие;
- типични отклонения, които биват три вида: акт за прекратяване на делото (независимо дали на съдебното или на наказателното производство); акт за спиране; заседание за изменение на мярка за неотклонение;
- заседание, в което е даден ход на пренията (може да съвпада с предишното);
- присъда.

Затова и ЕИСС следва да се реорганизира, така че да позволява организация на делото по подобни типични етапи, които да се отразяват за потребителя още при първия поглед към хронологията на делото.

Опростяване и автоматизация на функции

Най-същественият проблем на интерфейса на ЕИСС е, че макар и системата да има много функции, те са разположени по нелогичен, неинтуитивен и изискващ човешка намеса начин дори за най-прости операции. Системата рядко е настроена да избира команда по подразбиране, групирана е по логичен за програмиста, а не за ползвателя начин (напр. делото се отваря на основните си данни, където пише напр. кога е образувано е и с какъв акт, но съществената информация за ползвателите е в различни места, и не може да се види с един поглед. Освен това елементи, които са свързани логически, се намират далеч един от друг (напр. полето за въвеждане на номер на дело и бутонът търси, се намират почти в двата края на страницата за търсене).

Затова следва да се въведат следните основни промени:

5. Опростяване на интерфейса в рамките на един прозорец и работа с клавиатура.

Системата следва да присвои на бутона от клавиатурата „Enter“ конкретна функция (най-често „Запис“ или „Напред“) във всеки екран, за да не е необходимо потребителите да работят често с мишката.

Освен това всеки път, когато програмата изисква натискане на бутона „Запис“ и натискане на бутон за следващ прозорец, тези действия трябва да се обединят в едно.

Също така бутоните, които са функционално свързани с определени полета, трябва да са близо един до друг (когато от потребителя се изисква в определен екран задължително да въведе само едно поле, бутонът „Напред“ трябва да е възможно най-близо до това поле.

6. Въвеждане на дати и опции по подразбиране

Във всички списъчни менюта на програмата бутонът „Избери“ следва да се замени с опция по подразбиране – напр. ако в някое поле следва да се въведе тип съдебен акт, опция по подразбиране следва да е „Разпореждане“, тъй като това е най-често постановяваният съдебен акт, и само при необходимост съдията да се налага да променя типа.

Когато в системата следва да се въвежда дата, подразбиращата се начална дата следва да е „днешният“ ден (т.е. актуалната за системата дата).

7. Въвеждане на бърза търсачка.

Водещ критерий за сортиране на каквато и да е информация във всеки съд е номерът на делото. Затова какъвто и екран да се отвори, в програмата горе вдясно трябва да има бърза търсачка с три полета: номер на дело, година на дело и вид на дело (гражданско / наказателно) и бутон „Търси“.

Видът на делото – гражданско или наказателно, трябва да се въвежда от всеки потребител в личния му панел за подразбиращи се настройки в програмата, за да може гражданските съдии и деловодства (където ги има) да избират, че по подразбиране в търсачката ще търсят граждански дела, а наказателните съдии и деловодства – наказателни дела.

На първоначалния екран при влизане в системата не следва да има само календар, а и търсачка по номер на дело.

8. Синтезиране на важната информация за делото – видима на всяка страница

На всяка страница (екран) в програмата като заглавие освен номер на дело следва да се появяват и основните данни за делото – имена на страни (по гражданските иски дела – ищец и ответник; по наказателните – подсъдим; по гражданските заповедни – заявител и длъжник/ци; по гражданските охранителни – молител/и); съставът, който гледа делото; предмет на делото (съгласно статистическите кодове – напр. престъпления по чл. 194 НК; иски за договорни отношения; иск за развод и т.н.), статус на делото (образувано, без движение, размяна на книжа, насрочено, решено, в друга инстанция и т.н.), както и избраният съдия-докладчик. До страните следва да има бърз бутон, който да позволява промяна в страните; до съдията-докладчик – препращащ бутон към екрана за съдебен състав и разпределение.

Това позволява работещият с програмата да не се обърква с кое дело работи, ще може веднага да си спомня страните по делото (повечето хора помнят повече имена, отколкото номера на дела) и лесно да разбира с кое дело работи, ако в момента се е объркал.

9. Обединяване на функции на няколко бутона в един

В момента системата на много места изисква от човек да натисне няколко бутона, за да извърши действие, което на хартия или в други деловодни програми изисква натискане на един. типичен пример е подписването на документ – трябва да се създаде задача за подпис, после да се натисне бутон „подпиши“.

За да се избегне излишна работа на потребителите, трябва всеки път, когато за изпълнение на една функция, програмата изисква извършване на няколко стъпки (напр. бутон „Запис“, бутон „Назад“ и пак бутон „Запис“) да има бърз бутон, който обединява функциите в една (напр. „Запиши всичко“). При подписване на акт трябва да има бърз бутон „Запиши и подпиши“.

10. Принципи на работа със задачите

От гледна точка на програмата, за да може едно действие да се прехвърли от един човек на друг (напр. съдия е подписал съдебен акт и деловодител трябва да разпрати съобщения с препис от акта на страните), трябва да се създаде виртуална „задача“, която да се визуализира като несвършена работа на екрана на другия потребител на системата. За хората обаче не е необходимо това да е видимо. Затова следва да има принципи за работа със задачите:

- никой не създава задача сам на себе си – когато в програмата е предвидено една задача да се задава и изпълнява от също лице, компютърната система да генерира задачата автоматично и веднага да преминава в екрана, който сега представлява стъпка за изпълнение, която изисква второ кликване;

- съдия не създава задачи – съдиите постановяват съдебни актове – те не извършват друго в програмата. Всеки подписан съдебен акт автоматично следва да се превръща в задача, която да се изпраща на другите съдии (ако актът се постановява от тричленен състав) или на секретар / деловодител – според това какво трябва да се прави след постановяване на акта.

11. Използване на електронната папка.

В момента делата се намират на хартиени папки, които се подреждат хронологично. Съдиите и съдебните служители са свикнали да организират дейността си така, че да следят хронологичните процеси по делото. В ЕИСС този начин на организация на делото обаче е скрит на поне 3 кликания от мястото, където програмата се отваря при търсене на дело – във функцията „Електронна папка“.

Функцията „електронна папка“ трябва да стане основна за всяко дело, защото от нея с един поглед всеки има достъп до цялото дело и може да се ориентира на какъв

етап е делото и какво трябва да прави (напр. ако види, че делото е с постановено решение, значи или се чака жалба, или то е в друга инстанция). От този „хронологичен“ изглед на делото следва да има лесен и бърз достъп до всички отделни функции според съответната стъпка. Също така, за да може бъдещите електронни дела да имат хартиен еквивалент, който например да се връчи на страна при поискване срещу такса (не можем да задължим страните да работят винаги и само електронно) системата следва да може да генерира в един текстови файл без значение от формат – .txt, .doc или .pdf (освен сегашната възможност за структурирано показване), запис на цялото дело със съдържането на всички документи по него – представени от страните (ако са сканирани) и съдебни актове или запис на действия на деловодители (напр. въведен ищец с данни – имена, адрес, представител....). Последното позволява съдията лесно да копира цялото дело, за да го разглежда извън съда (напр. ако иска да се консултира по определен въпрос с домашната си библиотека или да пише решение извън работното време на съда).

За целта електронната папка трябва да е удобна (да събира максимално много информация в един поглед) и да е интуитивна (да позволява от нея да се извършват максимално много действия). Необходимо е да се промени следното:

11.1. В заглавието на електронната папка освен номер на дело да се появяват основните данни за делото – избран съдия(-докладчик), съдебен състав, имена на страните, предмет и статус (образувано, размяна на книжа, насрочено заседание, решено, в друга инстанция...) на делото – това позволява всеки, отворил делото да разбере дали е отворил правилното дело, и да прецени при справка за дело на друг състав дали има значение за неговото дело (две дела с един и същи предмет не се образуват в съда – по-късно образуваното се прекратява).

11.2. Достъпът до електронната папка трябва да е лесен от всеки екран по делото – в разделите на делото освен „Основни данни“, „Лица“... „Заседания“ и „Суми“ трябва да има раздел „Електронна папка“, достъпен с едно кликуване. При натискане електронната папка следва да се отваря в хронологичния си изглед и всички действия на страни, служители и съдии да са подредени едно под друго.

11.3. Заглавията на отделните елементи в електронната папка трябва да насят повече информация. В момента възможностите са „Инициращ документ“ (искова молба / заявление / обвинителен акт), „Молба“, „Закрито заседание“ и „Открито заседание“, като дори няма възможност тези данни да се променят ръчно (напр. от съдията, за да ги кръсти той – напр. „молба за изпълнение на указания без движение“; „молба с пълномощно“; „определение за насрочване“; „определение за спиране“). Това затормозява да се следи към коя дата какво е ставало по делото и кои стъпки са важни, и кои не са. За молбите и заявленията на страните дори не е посочен подател. Тези данни следва да са винаги видими с един поглед, за да се забърза възможността да се борави с делото.

11.4. От всеки елемент в електронната папка – било съдебен акт, изявление на страна, или извършена от деловодител стъпка (напр. въвеждане на данни за една страна), следва да има възможност с едно кликуване да се види документът, който представлява съответното действие – ако става въпрос за подписан съдебен акт – да се отвори актът, а не данните за заседанието, където е постановен; ако става въпрос за изявление на страна – да има достъп до сканирания документ, ако съдът сканира документи и т.н. Освен това трябва да остане опцията да има бутон за влизане в подробните данни на програмата за съответното действие (разделите „Страни“, „Съдебен състав“, „Съдебно заседание“ и т.н.), както и да съществува бутон за съдебния служител, който обработва актовете, да влезе там, където системата генерира призовки и съобщения. Казано накратко – срещу всяка позиция в хронологията на електронната папка трябва да има три бутона вдясно – „виж документ“ (отваря съдебен акт / сканиран

файл); „подробни данни“ (отваря раздела „лица“, „съдебен състав“, данните за съответното съдебно заседание и прочее) и „създай призовки / съобщения“.

11.5. Най-отдолу в електронната папка за съдиите трябва да има бутон „Нов акт в 33“, с който да се създава ново заседание и да се генерира съдебен акт.

Съобразяване на функциите на ЕИСС с процесуалните закони

За съжаление в интерфейса на ЕИСС личи, че той не е бил подробно тестван с участието на магистрати или съдебни служители с юридическо образование и голям опит при организиране на делата. Често програмата позволява (или даже предполага) извършване на непозволени от процесуалния закон операции. Тези несъвършенства трябва да се премахнат, като тук описвам най-важните.

12. Забрана за генериране на акт от открито съдебно заседание преди въвеждане на протокола:

По всички процесуални закони в откритите съдебни заседания могат да се постановяват актове, които слагат край на делото, или пък могат да се подпишат от страните – спогодба, споразумение... Същевременно всички процесуални закони приемат, че протоколите от съдебните заседания се обявяват до няколко дена след провеждането им. Поради това ЕИСС трябва да допуска решение, определение или присъда да получават номер и да бъдат постановявани или „качвани“ в системата, преди да има генериран протокол в нея.

13. Разпорежданията и някои други актове са винаги еднолични актове:

В интерфейса за по-горните инстанции системата автоматично предвижда всеки акт като такъв, който се постановява от трима съдии. Разпорежданията и изпълнителните листове например се постановяват обаче само от един съдия. Системата следва да „знае“ това и да не изисква в такива актове повече от един подпис.

14. В някои производства е невъзможно постановяване на всички видове актове:

При въвеждане на съдебен акт по всички видове дела ЕИСС допуска създаване на всички видове актове. Процесуалните закони обаче не го допускат за някои производства и номенклатурите на ЕИСС трябва да отразят това. Така например в заповедното производство могат да се постановят само четири вида съдебни актове – разпореждане, определение, изпълнителен лист и заповед за изпълнение. Всички други видове актове не трябва да са налични при този вид производства.

Подобряване на изгледа на текстовия документ и работа с готови файлове

За съжаление ЕИСС не е замислена и да създава красиви актове, които биха могли да се отпечата на хартия. Дебатът за възможността съдебните актове да изглеждат различно е дълъг в България, но независимо дали ще се приеме, че титулната част („шапката“) на акта ще е еднаква за всички или всеки съдия ще може да я променя, видът на акта трябва да е естетически издържан. С ползвания от ЕИСС текстов редактор това не става. Поради това следва да се въведат следните промени:

16. Актовете да не се въвеждат от съдията на две части:

Съдиите често пишат текстовете на проектите на актовете си на външен текстов редактор и ги копират в ЕИСС оттам. Затова разделянето на текста на мотиви и диспозитив е затормозяващо. Програмата трябва да допуска въвеждане на акта наведнъж, а след това съдебен служител да маркира коя част на акта е диспозитив, или програмата да открива този диспозитив сама (диспозитивът обикновено се намира след текста „реши“, „определи“, „разпорежи“ или „присъди“).

17. Добавяне в текстовия редактор на функции, които определят изгледа на текста напечатан:

Към момента текстовият редактор е по-скоро пригоден да визуализира текст на монитор, а не на лист. За да се промени това следва да се въведат някои характерни за печатните документи елементи:

17.1. Въвеждане на фиксиран отстъп на първи ред в абзаца – функция, която съществува при всички „класически“ текстови редактори, но липсва в ползвания от ЕИСС – поради това всеки нов ред в генерирания с ЕИСС документ започва с различен отстъп.

17.2. Разстояние между абзаците – програмата не позволява промяната на това разстояние и съответно сливане на няколко абзаца или разтеглянето им в пространството, за да заемат цяла страница.

17.3. Граници на отделните листове – текстовият редактор трябва ясно да посочва къде се намират границите между отделните листове, в които текстът ще се „налее“ след преобразуването му в .pdf файл.

18. Възможност съдебен акт да се въведе като прикачен файл – при статукво, при което съдиите често пишат във външни текстови редактори е разумно актът им да може да се качва в системата като прикачен файл (.doc, .rtf, .pdf, .odt), който да се подписва от съдията, а в последствие съдебен служител да копира файла в текстовия редактор на ЕИСС. Това ще улесни боравенето с актове на съдиите.

Препоръка към съдиите и работните групи

Намирам, че ако горните принципни насоки за промяна в интерфейса на ЕИСС се приемат като компромисни между всички съдии в страната (или поне мнозинството), на програмистите, които ще променят ЕИСС, ще се дадат насоки, които да ги насочват кое от няколко противоречащи си предложения за отделни функции в системата да изберат да приложат, и кое – не. Така ще се забърза работата по промяна на програмата и ще ѝ се даде конкретна насока.

Допълнение: Насоки за бъдещи подобрения

1. Въвеждане на бланки в системата

За да бъде ЕИСС една истински автоматизираща работата на съда система, намирам, че съдиите биха се възползвали напълно от възможностите и биха ограничили времето си, прекарано в деловодна и административна работа, ако системата им позволи да генерират и запазват бланкови актове с динамични полета. Често актовете на съда по движението на делото (разпореждания за прачане на такса, изпращане на друга инстанция, насрочване в разпоредително заседание на наказателните дела и т.н.) имат в голямата си част бланково съдържание, в което конкретните, свързани с делото, данни са малко – напр. сумата, която трябва да се плати.

Затова намирам, че в бъдеще ЕИСС трябва да позволява (подобно на сега работещи системи като АСУД) въвеждане от всеки съдия на бланкови актове с 90 % статичен и повтарящ се текст и динамични полета, които да се попълват с данни от делото – напр. „име на ищеца“, „име на ответника“, „вещо лице“ и т.н.

За пълноценна работа всеки съдия следва да може сам да въвежда бланките, които отговарят най-добре на индивидуалните му нужди (някои съдии дават едни указания в един случаи, други – малко по-различни), и същите да се визуализират като видове съдебни актове, които да могат да се генерират от програмата. Например, в сегашната функция на ЕИСС създаване на съдебен акт освен менюто за създаване на „празни“ съдебни актове от тип определение / разпореждане / решение / присъда, да има друго падащо меню „бланков съдебен акт“, където съдията да вижда заглавията, които сам е дал на своите бланки – напр. „определение назнач. адв. пр. помощ“, и системата да генерира проекти на предварително въведените типови съдебни актове от тези бланки.

Подобна идея вече е лансирана от няколко съдии от Софийския районен съд, Районен съд – Пловдив, и други, и смятам, че би забързала работата с програмата.

2. Търсене в текста на съдебните актове

ЕИСС не дава възможност за търсене вътре в текста на съдебните актове, въпреки множеството си други опции за търсене (по страна, номер на дело ...). Тази опция е полезна при откриване например на вещи лица, ползвани за експертизи от тясно специфични материи (напр. авионика – търсенето по тази ключова дума би могло да установи вещи лица, които са извършвали експертиза в тази област по друго дело), или пък на съдебна практика в рамките на един съдебен район – позволява анализ на практиката и съобразяване на мотиви при постановяване на съдебни актове и т.н.

Липсва и възможността към всяко решение и определение да се задават ключови думи при постановяването му и да се филтрират актове по така въведените ключови думи.

3. Отделен калкулатор за държавни такси, разноски и лихви

Тъй като на съдиите се налага да пресмятат различни видове суми по уредени в закона правила, като използват резултатите в актове, които не могат да се генерират машинно – напр. мотиви на съдебното решение. Затова системата може да се доработи с модул, който автоматично да изчислява държавни такси и други суми при типични случаи, извън случаите на автоматично изчисляване (в заповедното производство). Това са:

3.1. Изчисляване на държавни такси – съдията или служител да може да въвежда цената на всеки иск и броя на страните по него, а калкулатор да пресмята държавните такси, вкл. с опция за ръчно въвеждане на такси по неоценяем иск.

3.2. Законната лихва се изчислява съобразно фиксирана формула за различните периоди, одобрена от Министерския съвет. В интернет съществуват редица калкулатори, част от които обаче не пресмятат по нормативно установения начин. Поради това следва

да се въведе калкулатор в ЕИСС, който освен това да допуска отбелязване на частични погасявания към определени дати, и да посочва ясно използвания алгоритъм на изчисление (позволява проверка от горестоящи инстанции).

3.3. Модул за изчисляване на разноски – чрез използване на допълнителни полета към модула за изчисляване на такси – сума на уважената претенция, поле за отбелязване, че страна е освободена от такси и разноски и т.н., да се пресмятат автоматично и разноски. Възможно е да се комбинира с генератор на мотиви в текстови вид.

3.4. Следва да се въведе и калкулатор на годишен лихвен процент по кредити и осигуровки.

4. Интеграция с ел. поща

Редица досега въведени деловодни системи разполагат с модул за електронна поща, който улеснява пренасянето на документи при изпращане на други лица, и автоматично отразява върнатите съобщения, които удостоверяват получаване на подадените по такъв път преписи от съдебни актове. Следва и ЕИСС да има такава функционалност, както и възможности при наличие на системи, които автоматично удостоверяват връчване, това автоматично да се отбелязва в ЕИСС по съответното дело.

5. Функционалност за откриване на множество дела между едни и същи страни

Често едни и същи страни опитват да си избират съдия, образувайки множество дела с един и същи предмет с различни недобросъвестни мотиви. Налице са и случаи, когато се образуват насрещни производства. В много съдилища е трудно да се контролират връзки между такива дела, а при тях често законът предвижда прекратяване (чл. 126 ГПК) или възможност за общо разглеждане (чл. 213 ГПК). Поради това при въвеждане на страните по делото ЕИСС следва автоматично да търси за други дела между същите страни (при възможност за автоматизиране на такова търсене – и със същия предмет) и да уведомява съдията за наличието им.

6. Дистанционна работа

Създадена е една изцяло онлайн базирана система, до която достъпът се осъществява с ел. подпис не може да бъде достъпна от други места, освен от съдилищата – напр. от домашните компютри на съдиите. Поради това следва да се създаде такъв достъп с предприемане на необходимите условия за гарантиране на сигурността.

7. Подобряване на функциите относно натовареността

Все още модулът за натовареност на ЕИСС не е напълно тестван и не е проверено дали и как ще работи (трябва да се натрупа достатъчен брой свършени дела за поне 6-месечен до годишен период). Този модул обаче следва автоматично да отчита натовареност на брой написани актове на съдия и съобразно предварително зададените в номенклатурата на делата коефициенти за сложност, като в реално време да изчислява досегашната натовареност и да разпределя съответен брой дела на съдията според натовареността.

8. Автоматично отбелязване на влизането на актовете в сила

Да се предвиди възможност при влизане на акт в сила това да се отбелязва не само в папката по делото, а по възможност и като електронен запис, който да става неразделна част от самия електронен документ, който материализира съдебния акт.

9. Интеграция със службите по вписванията, ЕСГРАОН и съдебните изпълнители

Да бъде въведен модул на ЕИСС, при който с издаване от съдията на разпореждане за вписване на искова молба или отбелязване на решение, същото

автоматично да се изпраща като електронен документ за вписване на Агенцията по вписванията. Същото да важи и относно съдебните решения относно гражданското състояние и регистрирането им в ЕСГРАОН (развод, установяване на произход, осиновяване).

На съдебните изпълнители да се даде възможност при получаване на молба от взискател с номер на делото, по което е издаден подлежащ на изпълнение съдебен акт, да получават достъп до съответния подлежащ на изпълнение акт и да отбелязват, че започват изпълнение въз основа на него. Така ще се елиминира нуждата от изпълнителен лист на хартия, като законите следва да предвидят процесуални гаранции. При всички случаи обаче, такава функционалност е добре да се изгради, за да е възможно бъдещо законодателно решение.